

Шитюк Микола Миколайович

Основні події життя і діяльності

30 листопада 1953 р. – народився в с. Лиса Гора, Лисогірського (нині Первомайського) району Миколаївської області.

1 вересня 1960 р. – вступив до 1 класу Лисогірської школи-інтернату № 5.

1 вересня 1966 р. – перейшов для подальшого навчання в Лисогірську восьмирічну школу № 2.

Вересень 1968 р. – студент 1 курсу шкільного відділення Новобузького педагогічного училища Миколаївської області.

Вересень 1972 р. – вчитель історії та географії Водянолоринської восьмирічної школи Єланецького району Миколаївської області.

Травень 1973 р. – служба в збройних силах СРСР.

червень 1975 р. – Червонопрапорний Білоруський військовий округ.

Вересень 1975 р. – зарахований студентом 1 курсу історичного факультету Київського державного університету імені Т.Г.Шевченка.

Серпень 1979 р. – інструктор оргвідділу Новобузького райкому компартії України Миколаївської області.

Вересень 1984 р. – директор середньої школи № 1 м. Новий Буг Миколаївської області.

Травень 1986р. – Лектор Новобузького райкому компартії України.

Травень 1989 р. – Лектор Первомайського міському компартії України.

Серпень 1991 р. – інструктор оргвідділу Первомайського міськвиконкому.

Листопад 1991 р. – захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (науковий ступінь присуджено вченою радою Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка).

Вересень 1993 р. – Миколаївський сільгоспінститут, доцент кафедри соціально-політичних наук.

Вересень 1995 р. – Миколаївський кораблебудівний інститут, доцент кафедри філософії.

Травень 1996 р. – завідувач кафедри українознавства Миколаївського інституту післядипломної освіти.

Вересень 1998 р. – декан історико-правового факультету МННЦ ОНУ ім. І.І. Мечникова.

Травень 2001 р. – захистив докторську дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора історичних наук в Інституті історії України НАН України.

Вересень 2002 р. – завідувач кафедри сучасної історії України Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського.

Березень 2003 р. – затверджений членом спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій з політології в Миколаївському державному гуманітарному університеті ім. П. Могили.

Листопад 2003 р. – ВАК УРСР затвердив у вченому званні професора по спеціальності «Історія України».

Лютий 2004 р. – директор Миколаївського навчально-наукового інституту Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, завідувач кафедри політології.

Грудень 2004 р. – затверджений членом спеціалізованої вченої ради по захисту докторських дисертацій зі спеціальностей «Історія України» та «Всесвітня історія» в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова.

Квітень 2005 р. – обраний дійсним членом Української академії історичних наук.

Серпень 2007 р. – директор Інституту історії та права Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського, завідувач кафедри історії України.

Квітень 2009 р. – Затверджений головою спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій з спеціальності 07.00.05 – етнологія, 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни.

Нагороди, премії, відзнаки

Травень 1974 р. – Нагороджений знаком ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС, ЦК ВЛКСМ «Переможець соцзмагання 1974 рік».

Березень 1997 р. – Грамота управління освіти Миколаївської облдержадміністрації.

Березень 1997 р. – Почесна грамота Міністерства освіти і науки України.

Вересень 1998 р. – Почесна грамота Міністерства освіти і науки України.

Жовтень 1998 р. – Наказом Міністра освіти і науки України нагороджений знаком «Відмінник освіти України».

Травень 1999 р. – Почесна грамота Миколаївського обласного центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді.

Вересень 1999 р. – Почесна грамота Міністерства освіти і науки України.

Жовтень 1999 р. – Медаль «Захисник Вітчизни», Указ Президента України від 14 жовтня 1999 р.

Грудень 2000 р. – Грамота Миколаївського обласного Центру туризму, краєзнавства та екскурсій.

Вересень 2003 р. – Грамота управління освіти і науки Миколаївської облдержадміністрації.

Жовтень 2003 р. – Указом Президента України присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Листопад 2003 р. – Лауреат премії М. Аркаса.

Грудень 2003 р. – Нагороджений грамотою Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Травень 2004 р. – Почесна грамота Голови Миколаївської обласної державної адміністрації.

Червень 2004 р. – Почесна грамота Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Січень 2005 р. – Подяка Миколаївського обласного державного архіву.

Травень 2005 р. – Блаженнішим патріархом України нагороджений орденом Володимира Великого рівноапостольного III ступеня.

Червень 2005 р. – Грамота Миколаївського обласного Центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді.

Грудень 2005 р. – Почесна грамота Міністерства освіти і науки України.

Листопад 2007 р. – Орден «За заслуги» III ступеня, Указ Президента України від 20 жовтня 2007 р.

2008 р. – нагороджений дипломом Миколаївської обласної державної адміністрації як переможець другого обласного конкурсу «Краща Миколаївська книга – 2007» у номінації «Краще учбове видання та підручники».

Січень 2008 р. – Нагрудний знак «За наукові досягнення», Наказ Міністра освіти і науки № 980-к.

Грудень 2009 р. – Персональна подяка мера міста Миколаєва від 15 грудня 2009 р.

Грудень 2009 р. – Подяка Голівуду за участь в організації повнометражного документального фільму «Holodomor» і вагомий особистий внесок у відновлення історичної справедливості та донесення історичної правди про найбільшу трагедію в Україні.

Слово про колегу

Академік, заслужений діяч науки і техніки України, доктор історичних наук, професор Микола Миколайович Шитюк є знаним в Україні та за її межами дослідником. В його науковому доробку більше 20 наукових монографій, посібників для вищої і середньої школи, розділів у 25 колективних монографіях і навчальних посібниках. За його редакцією побачили світ більше 100 наукових праць українських істориків. Неможливо у невеликому історіографічному вступі до бібліографії вченого дати повну характеристику його творчого добутку, тим більше, що Шитюк М.М. продовжує активно працювати. Є одним з науковців, в творчості якого віддзеркалюється сьогоднішній стан української історичної науки, хто не боїться важких та дразливих для суспільства проблем.

Подаючи нотатки до історіографічного доробку М. Шитюка, зауважимо, що, по-перше, всі наші висновки мають попередній характер. Так як подальша творча діяльність будь-якого вченого може зробити більш рельєфний погляд на весь його творчий доробок. По-друге ми прагнули не відходити від фактів і не давати самостійних оціночних характеристик. Зроблені оцінки вироблені в безпосередніх бесідах з самим дослідником. По-третє переважна більшість проблем, до яких вчений звертався, вже не є предметом його наукових зацікавлень. Це дає можливість більш-менш об'єктивно оцінити їх під історіографічним кутом зору і згрупувати за тематичними ознаками. Як кожний вчений М.М. Шитюк пройшов тривалий і складний шлях зростання.

У працях М.М. Шитюка нові сюжетні лінії і повороти залежать від попередньо напрацьованого матеріалу. Існує, щоправда, вододіл, який поділяє всю його проблематику на дві якісно різні частини.

Перша газетна публікація з'явилася в творчому доробку М. Шитюка в 1968 році, коли він ще був учнем 8 класу Лисогірської восьмирічної школи № 2, а потім будучи студентом Новобузького педагогічного училища тісно співпрацював з рядом газет, де публікувалась інформація, зарисовки, нариси з актуальних проблем сучасності. Саме в студентські роки і народилася ідея написати історію міста Новий Буг, де пройшли юнацькі роки.

Навчання на історичному факультеті столичного університету імені Т.Г. Шевченка дало можливість працювати в читальних залах столичних архівів та в науковій бібліотеці імені В. Вернадського.

Дипломна робота М.М. Шитюка істотно перевищила студентський обсяг – адже над темою він працював вже три роки. Це відіграло певну роль при визначенні теми кандидатської дисертації після закінчення університету.

Науковим керівником по кандидатській дисертації став відомий вчений, керівник групи з історії Великої Вітчизняної війни в інституті Історії партії при ЦК Компартії України доктор історичних наук, професор Василь Миколайович

Нем'ятій. Жаль, що передчасна смерть не дала можливості Василю Миколайовичу побувати на прилюдному захисті кандидатської дисертації М.М. Шитюка в Київському державному університеті імені Т.Г. Шевченко в 1991 році. Першим опонентом виступив відомий український історик, доктор історичних наук, професор Замлинський В.О. Дисертація виявилася значно меншою за обсягом, ніж дипломна робота, але була узагальнюючим, а не фактографічним дослідженням. По темі дисертації 7 публікацій, які майже повністю відбивають зміст наукового дослідження.

З автореферату видно, що в центрі уваги дисертанта опинилися проблеми громадсько-політичної роботи серед населення окупованих областей України в роки Великої Вітчизняної війни. В подальшому історик неодноразово звертався в численних публікаціях до даної проблеми.

Дисертація захищена в період роботи М.М. Шитюка в Первомайському міськвиконкомі Миколаївської області. Після отримання диплому кандидата історичних наук М. Шитюк переїздить до Миколаєва, де працює на викладацькій роботі в вищих навчальних закладах міста. З створенням державної програми «Реабілітовані історією» М. Шитюка включено до роботи на посаді наукового консультанта в редакційно-видавничій групі «Реабілітовані історії» Миколаївської облдержадміністрації. Це була зовсім нова проблема, що на протязі десятиліть замовчувалася радянською історіографією і лише роки незалежної української держави вийшла з забуття. Тема так зацікавила вченого, що М.Шитюк затвердив її в Інституті історії Національної академії наук України в якості докторської дисертації – в наступній редакції «Масові репресії проти населення півдня УРСР в 20-50 роки ХХ століття». Працюючи над піднятою проблемою дослідник на протязі 7 років опрацював тисячі архівно-слідчих кримінальних справ в південному регіоні України, які були незаконно репресовані в 20-50 роки ХХ століття, зумів показати жахливу картину терору і насильства, що панували в суспільстві. Загальна кількість публікацій по темі докторської дисертації досягла п'яти десятків наукових праць.

Все життя доктора історичних наук, професора М.М. Шитюка пов'язане з Миколаївщиною. Тут він народився і весь життєвий шлях проходить на території степово-корабельної Миколаївщини. Два десятиліття його життя пов'язане з Миколаєвом. Тема Миколаївщини проходить крізь всю наукову творчість.

В радянські, часи М.Шитюк працював лектором райкому, міському партії, регулярно виступав у складі лекційної групи на підприємствах та установах Миколаївщини, прочитавши сотні лекцій. Результатом цих лекцій стали перші наукові публікації.

З 1993 року М.Шитюк почав працювати в вищих навчальних закладах Миколаєва на науковій та викладацькій роботі. Першою його книгою в 1994 році стала сумісна праця з Я. Журецьким «Освітняни Миколаївщини – жертви репресій сталінізму». Через рік цій же тематиці присвячена книга «З власним народом

війна». Саме М. Шитюк став першопрохідцем у вивченні теми «Масові репресії проти населення УРСР в період тоталітаризму», ставши першовідкривачем так званих «білих плям» в південному регіоні України. Завдяки наполегливим пошукам вченого з-за забуття вийшли теми трьох радянських голодоморів першої половини ХХ століття, націоналістичне підпілля в Південному регіоні УРСР, діяльність підпільної організації «Партизанська іскра», Миколаївського підпільного центру та інші.

Наприкінці 80-х років вихлюпнувся цілий потік негативної інформації про недавнє минуле. Голодомор лише найбільш вражаючий елемент. Крім того, роль вченого в дослідженні голодомору помітна, тоді як в інших «білих плямах» радянської історії спеціалізувались інші вчені.

М. Шитюк разом з головою Миколаївського меморіалу Ю. Зайцевим висловив пропозицію організувати широке вивчення документальних матеріалів про ОУН і діяльність націоналістичного підпілля в Південному регіоні України, показати що їх діяльність спрямовувалася проти сталінщини, на створення самостійної України. Він ставив питання про відповідальність істориків перед суспільством. На думку вченого суспільство повинно мати повноцінний документальний матеріал, який дозволяє йому звільнитися від політично поляризованих оцінок проблем ОУН та націоналістичного підпілля. Підсумком діяльності стала сумісна праця з дослідником і аспірантом Є.Г. Горбуровим видана в 2003 році в Інституті історії НАН України «Суспільно-політична та бойова діяльність націоналістичного підпілля півдня України в роки німецько-румунської окупації».

З 1995 року в публікаціях М. Шитюка, розміщуваних в громадсько-політичних виданнях, зазвучала гострополемічна тема, яку можна назвати так: історичні аргументи на користь міцності здобутої під час розвалу Радянського Союзу української незалежності, обґрунтування суджень про необоротність всього задекларованого і здійсненого в 1990-1991 роках. Своїми публікаціями він відповідав на просте питання: чи здатна Україна бути незалежною?

Здавалося б, в чому тут проблема? Хіба можна сумніватися в тому, що п'ятидесятимільйона країна з кордонами, які сформувалися ще у 1917 році, і з територією, що переважає площу будь-якої Європейської держави, здатна залишитися незалежною? Тим не менш, спостерігаючи незаперечні факти, багато західних політиків висловлювали сумнів, щодо перспектив існування окремої держави з центром в Києві. Їм здавалося, що сотні років життя в одній державі візьмуть своє і населення, а не політики висловляться за об'єднання з Росією. Інакше кажучи, їм здавалося, що процес русифікації України зайшов надто далеко.

Тепер перейдемо до характеристики особистого вкладу М. Шитюка в розробку проблеми тоталітаризму в Україні. Нині слід дивитися на феномен тоталітаризму без ідеологічної упередженості. Тільки так можна об'єктивно поглянути на недавнє минуле і зрозуміти причини протистояння, які простежується в українському

суспільстві й тепер.

М. Шитюк уникає абстрактного погляду на поняття тоталітаризму. Спробу формалізації конкретно-історичного матеріалу в рамках окремої країни, яку можна назвати тоталітарною, не дає потрібного результату. Тоталітаризм для нього - це мутація об'єктивно неминучого переходу від традиційного, ієрархічно-станового суспільства до громадянського. Це поняття протилежне демократії і зрозуміле тільки шляхом протиставлення держави та суспільства. Тоталітаризм означає панування держави над суспільством, а демократія - панування суспільства над державою. Таке визначення тоталітаризму найбільш коротке з існуючих в літературі. Однозначної оцінки тоталітаризму на рівні особи бути не може. Він є формою силового обмеження поведінки особи в суспільстві. Але й демократія обмежує поведінку особи. Різниця лише в тому, що обмежуючі норми приймаються більшістю, а не меншістю членів суспільства.

Проблема тоталітаризму стала для нас формою переходу від дослідження «білих плям» до намагання зрозуміти глибокі закономірності історичного процесу. Тепер нас цікавить відповідь на питання «Чому?». Першою публікацією М. Шитюка в рамках поставленої проблеми стала стаття в газеті «Прибузький вісник» «І герой і мученик». Розповідь про одного з активних учасників підпільної організації «Партизанська іскра» Івана Герасименко, якого тоталітарний режим засудив на 25 років виправно-трудових таборів. В цій газеті М. Шитюка поважали, статті друкували без втручання в текст.

Першою публікацією вченого, як було сказано вище, серйозною розробкою проблеми тоталітаризму стала книга «Освітня Миколаївщини – жертви репресій сталінізму».

Солідним внеском в історичну науку стала монографія М. Шитюка «Масові репресії проти населення півдня України 20-50-ті роки ХХ століття», видана в 2000 році в Києві за рекомендацією вченої ради Інституту історії НАН України.

З кожною новою публікацією М. Шитюка феномен тоталітаризму ставав більш чітким. Найбільш яскраво це просліджується в наукових доповідях на міжнародних конференціях, організаторами яких став Інститут історії НАН України.

Пильну увагу М. Шитюка привертала взаємовідносини церкви і тоталітарної радянської держави. Він відзначив, що в системі комуністичної диктатури радянські органи влади мали цілком окреслені і цілком вагомі реальні повноваження. Дослідник в публікаціях показав процес руйнації української церкви, винищення кращих її представників.

Тоталітаризм радянського зразка повинен мати початок і кінець. М. Шитюк ретельно досліджував не тільки формування тоталітарного політичного режиму і особливостей його перетворення на суспільно-економічний лад, але й обставини занепаду останнього.

Першим в південному регіоні дослідник підняв і проблему концтаборів, що

існували в повоєнний період в південному регіоні для військовополонених солдат і офіцерів Німеччини та її союзників.

Вчений надає особливого значення діалогу з читачами, а це найкраще виходить, коли використовується газетна трибуна. Найбільш ефективно слово вченого звучить в найбільш популярних обласних газетах «Рідне прибужжя», «Южная правда». Особливо активно в газетах М. Шитюк став друкуватися в роки незалежності України, рік за роком збільшуючи кількість статей та розширюючи її тематику.

Гортаючи хронологію праць можна пересвідчитись в цьому. Розширювати далі коло розглядуваних праць в цьому вступі просто неможливо. Найбільш цікава частина доробку М. Шитюка – це публікації в наукових і громадсько-політичних журналах. Як правило, вони потім перероблялися автором в газетному форматі (інколи навпаки). З деяких виростали монографічні дослідження.

Характеризуючи науковий доробок М. Шитюка, не можна не згадати про деякі проблеми, над якими нині працює вчений. В 1997 році багато часу науковець приділяв праці «Корифеї української науки». Ним створені спеціальні робочі групи по написанню таких фундаментальних праць як: «Миколаївщина: літопис історичних подій», «Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років», «Голод-геноцид 1932-1933 років на території Миколаївщини», «Повстансько-партизанський рух у Південній Україні 1917-1944 роки», «Голод 1946-1947 років на території Миколаївщини», «Колективізація сільського господарства і голод (1929-1933 рр.)», «Національна Книга пам'яті. Голодомор 1932-1933 років. Миколаївська область», «Миколаївщина в новітній історії» та інші. Організаційно-координуюча робота, яку виконує до цього часу М. Шитюк, така легка і приваблива на перший погляд, забирає надто багато часу та сил. Інколи подолати розбіжності у підходах до тих чи інших питань вдається лише завдяки зваженій позиції керівника робочої групи, його наукового авторитету.

Окремих слів вимагає і робота М. Шитюка, як завідувача кафедри політології. Високий фаховий рівень вченого, його здатність від простого переходити до узагальнень та пропонувати нове концептуальне бачення історії України сприяє тому, що впродовж 90-х років розроблялась цікава для української історіографії проблема формування тоталітарної держави.

Значним є доробок М. Шитюка і на педагогічній ниві. З 1993 року вчений пов'язав своє життя з вищою школою. Він був першопрохідцем курсів «Історія та теорія світової та вітчизняної культури», «Громадські об'єднання та організації незалежної України», «Державне будівництво і самоврядування в Україні» в Національному університеті кораблебудування, Миколаївському державному університеті ім. В.О. Сухомлинського, Миколаївському центрі Одеської національної юридичної академії, Миколаївському інституті Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова.

Насамкінець зазначимо, що під керівництвом М. Шитюка захистили

кандидатські дисертації 15 чоловік. М. Шитюку притаманне доброзичливе ставлення до молодих, недосвідчених і гонорових початківців, намагання в міру можливості створити режим найбільшого сприяння тим вченим, хто може багато і якісно працювати.

Одночасно аспіранти, студенти вченого добре знають, яким вимогливим і наполегливим може бути завідуючий, спрямовуючи науковця в потрібному напрямку дослідження. Щиро переконані, що науковцям, які працюють безпосередньо з вченим пощастило.

На прикладі наукової творчості М.Шитюка можна бачити, наскільки розширилась тематика досліджень, як зросла сфера застосування праці вченого.

Шаною і повагою користується Микола Миколайович в інституті історії та права Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського, він поєднує плідну наукову діяльність з адміністративними посадами директора інституту історії та права та завідувача кафедри історії України, керує аспірантами, докторантами, колективами численних творчих проектів, є науковим редактором цілої низки монографій та наукових збірників, керівник по 30 здобувачам ступенів кандидата та доктора історичних наук.

Ми хочемо побажати Миколі Миколайовичу Шитюку здоров'я та нових творчих успіхів в історичній науці.

Валентин Шкварець, доктор історичних наук, професор, Інститут історії та права МДУ ім. В.О.Сухомлинського